

Món digital, imatges i història: memòries en tensió

10è Col·loqui Internacional Walter Benjamin 2024

20, 21, 22 de setembre de 2024

Portbou

Programa

Programa

Programme

Program

Divendres 20. Viernes 20. Vendredi 20. Friday 20

- 17:30h** Inauguració: parlaments institucionals. Inauguración: intervenciones institucionales. Session inaugurale: parlements institutionnels. Opening. Institutional speeches.
- 18h** Conferència inaugural. **José María Lassalle**: “El passat, la memòria i l’algorisme”. (Universidad Pontificia de Comillas). Conferencia inaugural. **José María Lassalle**: “El pasado, la memoria y el algoritmo”. Conférence inaugurale **José María Lassalle**: “Le passé, la mémoire et l’algorithme”. Opening speech **José María Lassalle**: “The Past, the Memory and the Algorithm”.
- 19h** Conferència. **Juan Martin Prada**: “El règim visual en l’era digital. Formes dominants de representació i contradiscursos”. (Universidad de Cadiz). Conferencia. **Juan Martin Prada**: “El régimen visual en la era digital. Formas dominantes de representación y contradiscursos”. Conférence **Juan Martin Prada**: “Le régime visuel à l’ère numérique. Formes de représentation dominantes et contre-discours”. Conference **Juan Martin Prada**: “The Visual Regime in the Digital Age. Dominant forms of representation and counter-discourses”.
- 20h** Presentació de la publicació de l’obra guanyadora de la **VI Edició del Premi Internacional Memorial Walter Benjamin**. Presentación de publicación de la obra ganadora de la **VI Edición del Premio Internacional Memorial Walter Benjamin**. Présentation de l’œuvre lauréate du **Prix International Mémorial Walter Benjamin, 6ème édition** 2024. Presentation of the winning work of the **6th Edition of the International Walter Benjamin Memorial Prize**.

Dissabte 21 (matí). Sábado 21 (mañana). Samedi 21 (matin). Saturday 21 (morning)

- 10h** Conferència. **Matilde Eiroa**: “Les fonts digitals i la historiografia. Canvi de paradigma?” (Universidad Carlos III de Madrid). Conferencia. **Matilde Eiroa**: “Las fuentes digitales y la historiografía. ¿Cambio de paradigma?”. Conférence **Matilde Eiroa**: “Les sources numériques et l’historiographie. Un changement de paradigme?”. Conference **Matilde Eiroa**: “Digital Sources and Historiography. A paradigm shift?”.
- 11h** Pausa-cafè. Pausa-café. Pause café. Coffee break.
- 11:30h** **Alberto Venegas**: “La història digital i les controvèrsies memorials” (Universidad de Murcia). **Alberto Venegas**: “La historia digital y las controversias memoriales”. **Alberto Venegas**: “L’histoire numérique et les controverses mémorielles”. **Alberto Venegas**: “Digital History and Memorial Controversies”.
- 12:30h** **Antonio César Moreno Cantano**: “Videojocs, narratives del passat i geopolítica” (Universidad Complutense de Madrid). **Antonio César Moreno Cantano**: “Videojuegos, narrativas del pasado y geopolítica”. **Antonio César Moreno Cantano**: “Jeux vidéo, récits du passé et géopolitique”. **Antonio César Moreno Cantano**: “Video Games, Narratives of the Past and Geopolitics”.
- 13:30h** Homenatge institucional a Walter Benjamin. **Cementiri de Portbou**. Homenaje institucional a Walter Benjamin. Hommage institutionnelle à Walter Benjamin. Institutional tribute to Walter Benjamin.

Dissabte 21 (tarda). Sábado 21 (tarde). Samedi 21 (après-midi). Saturday 21 (afternoon)

16:00h Conversa/café: **Francesc Abad i Cristina Masanés** a l'entorn de l'exposició "Gent de re" i el llibre/catàleg de Francesc Abad *Contemporaneïtat-memòria i resistència. Un voyage autour de la table*. **Restaurant-Bar España**. Conversación/café: **Francesc Abad y Cristina Masanés** en torno a la exposición "Gent de re" y el libro/catálogo de Francesc Abad *Contemporaneidad-memoria y resistencia. Un voyage autour de la table*. Entretien/ café avec: **Francesc Abad et Cristina Masanés** autour de l'exposition "Gent de re" ("Gens de rien") et du livre/catalogue de Francesc Abad *Contemporaneïtat-memòria i resistència. Un voyage autour de la table*. Talk / coffee with: **Francesc Abad and Cristina Masanés** on the exhibition "Gent de re" ("People of nothing") and Francesc Abad's book/catalogue *Contemporaneïtat-memòria i resistència. Un voyage autour de la table*.

17:15h Presentació de les actes del IX Col·loqui Internacional Walter Benjamin, 2023, *El temps de la memòria i el temps de la història. La governança dels passats traumàtics*, Col·lecció Documents del Memorial Democràtic. **Restaurant-Bar España**. Presentación de las actas del IX Coloquio Internacional Walter Benjamin, 2023, *El tiempo de la memoria y el tiempo de la historia. La gobernanza de los pasados traumáticos*, Colección Documentos del Memorial Democràtic. Présentation des actes du 9ème Colloque International Walter Benjamin 2023, *Le temps de la mémoire et le temps de l'histoire. La gouvernance des passés traumatisants* dans la collection "Documents del Memorial Democràtic". Presentation of the proceedings of the 9th International Water Benjamin Colloquium 2023, *The time of memory and the time of history. The governance of traumatic pasts*, "Documents del Memorial Democràtic" collection.

18:00h Obra de teatre "La primera i les mestres de la República" de **Nan Valentí i David Pintó**, una obra dedicada a Natividad Yarza, primera dona alcaldessa a Catalunya, mestra i feminista durant els anys de la Segona República. Obra de teatro. Performance théâtrale. Theatre performance.

23:30h Sessió musical "World Wide Music", amb **SAIQEL DJ**. Sesión musical "World Wide Music", con **SAIQEL DJ**. Séance musicale "World Wide Music", avec **SAIQEL DJ**. Music session "World Wide Music", with **SAIQEL DJ**.

Diumenge 22. Domingo 22. Dimanche 22. Sunday 22.

8:00h Ruta Walter Benjamin Banyuls-Portbou. Amb intervenció artística en col·laboració amb **Nau Còclea**. Ruta Walter Benjamin Banyuls-Portbou. Con intervención artística en colaboración con **Nau Còclea**. Itinéraire Walter Benjamin Banyuls-Portbou. Intervention artistique en coopération avec **Nau Còclea**. Walter Benjamin Banyuls-Portbou route. Artistic intervention in collaboration with **Nau Còclea**. **Inscripcions:** Oficina de Turisme de Portbou: oficinaturisme@portbou.cat - Tel. **972 12 51 61**.

* Els actes tindran lloc a la Sala La Congesta, excepte els indicats en el programa. Los actos tendrán lugar en la Sala La Congesta excepto los indicados en el programa. Les actes auront lieu dans la salle La Congesta, sauf ceux indiqués dans le programme lui-même. The events will take place in Sala La Congesta, except those indicated in the program.

Català

Actualment, és indiscutible que han irromput noves eines tecnològiques en el camp de l'estudi del passat i en la configuració de les formes com l'imaginem. Alhora, aquest instrumental condiona també les relacions que tenen les societats amb el temps immediatament pretèrit, el qual normalment està sotmès a controvèrsies i disputes memorials. Es tracta d'un gir copernicà motivat per l'aparició del digital i, sobretot, per la seva consolidació en les tres darreres dècades. En la "societat xarxa", que va definir i anunciar el sociòleg Manuel Castells, la cultura escrita, que era dominant fins fa ben poc, retrocedeix a un segon pla. S'imposen noves formes de producció i de comunicació que afecten la creació de continguts, tant pel que fa a l'accés com a la recepció entre els hipotètics usuaris. Les potencialitats tecnològiques de reproductibilitat, d'ecos *benjaminians*, situen la història i la memòria en una zona ambivalent. D'una banda, habiliten un nombre inimaginable de canals de transmissió; però, de l'altra, la magnitud del flux d'informacions i imatges que circula sense interrupció per les autopistes digitals fa difícil distingir el que és pernicios del que és rigorós i acceptable des d'una perspectiva ètica i democràtica. Les convencions de l'escriptura, en què el llibre era la màxima expressió, han saltat pels aires.

El mitjà ha trasbalsat l'essència del missatge i s'imposa l'acceleració i la sobreinformació, les quals, al mateix temps, afavoreixen la confusió i adoben, no poques vegades, el terreny de la falsificació i la mentida. Els anomenats "fets alternatius" es troben com un peix a l'aigua, en aquest univers digital atapeït d'imatges i de discursos propensos a la cerimònia del caos. Tot plegat comporta que en el camp de la història i la memòria, tradicionalment ja sotmeses a abusos i usos instrumentalitzadors, es multipliquin exponencialment les oportunitats de les narratives revisionistes i negacionistes per esdevenir hegemòniques en l'esfera pública. Alhora, els llenguatges publicitaris acaparen l'univers simbòlic i deixen poc marge a altres formes d'expressivitat visual que sovint adquireixen l'estatus de contradiscurs minoritari. Paral·lelament, però, el mitjà digital, amb la intel·ligència artificial i el *big data* com a senyeres, també obre noves fronteres per a la investigació i la transferència social de coneixements. Tot plegat, en conjunt, ja té unes repercussions incontestables en les polítiques públiques de memòria. En quin sentit les determinarà és una de les qüestions clau que circula en el debat que planteja aquest col·loqui. Alhora, aquestes avenços tecnològics concedeixen als continguts històrics un potencial enorme en l'àmbit de les indústries culturals i l'oci. Els fets del passat i la memòria que en perviu, especialment en el vessant més bèl·lic i èpic, són la matèria primera privilegiada per a la producció de grans frescos històrics en les plataformes digitals i en l'àmbit del disseny trepidant de videojocs, que tenen un gran impacte en els públics més joves. No és casual que les inversions en aquest camp siguin prioritàries per als grans grups corporatius i per a alguns estats de caire autoritari.

És una evidència que el món digital ha penetrat amb força i de manera indeturable en el modelatge dels imaginaris col·lectius. La història i la memòria són objecte de litigi i confrontació també en l'univers digital perquè aquest, atesa la seva força de penetració en les mentalitats col·lectives, s'ha convertit en una arena on es dirigeixen batalles culturals i, fins i tot, hegemònies geopolítiques. El desconcert en les humanitats convencionals és molt gran. Hi ha camins de correcció d'aquestes tendències? Com serà l'aprenentatge de la història i el tractament del flux infinit d'imatges exposats a la reproductibilitat i creativitat tècnica de la intel·ligència artificial? Es poden subvertir les potencialitats comunicatives del món digital per construir una història pública crítica i rigorosa que nodreixi una memòria democràtica plural? Sens dubte, es tracta d'unes preguntes que responen a unes inquietuds que es debaten en aquest col·loqui internacional, pensat sota l'influx de Walter Benjamin.

Castellano

Actualmente, es indiscutible que han irrumpido nuevas herramientas tecnológicas en el campo del estudio del pasado y en la configuración de las formas como lo imaginamos. A su vez, este instrumental condiciona también las relaciones que tienen las sociedades con el tiempo inmediatamente pretérito, que normalmente está sometido a controversias y disputas memoriales. Se trata de un giro copernicano motivado por la aparición de lo digital y, sobre todo, por su consolidación en las tres últimas décadas. En la "sociedad red", que definió y anunció el sociólogo Manuel Castells, la cultura escrita, que era dominante hasta hace poco, retrocede a un segundo plano. Se imponen nuevas formas de producción y comunicación que afectan a la creación de contenidos, tanto en cuanto a su acceso como a su recepción entre los hipotéticos usuarios. Las potencialidades tecnológicas de reproductibilidad, de ecos *benjaminianos*, sitúan la historia y la memoria en una zona ambivalente. Por un lado, habilitan un número inimaginable de canales de transmisión; pero, por otro, la magnitud del flujo de informaciones e imágenes que circula sin interrupción por las autopistas digitales hace difícil distinguir lo pernicioso de lo riguroso y aceptable, desde una perspectiva ética y democrática. Las convenciones de la escritura, en las que el libro era la máxima expresión, han saltado por los aires.

El medio ha desquiciado la esencia del mensaje y se impone la aceleración y la sobreinformación, que, al mismo tiempo, favorecen la confusión y abonan, no pocas veces, el terreno para la falsificación y la mentira. Los llamados "hechos alternativos" se encuentran como pez en el agua en este universo digital atestado de imágenes y de discursos propensos a la ceremonia del caos. Todo ello conlleva que, en el ámbito de la historia y la memoria, tradicionalmente ya sometido a abusos y usos instrumentalizadores, se multipliquen exponencialmente las oportunidades de las narrativas revisionistas y negacionistas para convertirse en hegemonías en la esfera pública. A su vez, también los lenguajes publicitarios acaparan el universo simbólico y dejan poco margen a otras formas de expresividad visual que a menudo adquieren el estatus de contradiscurso minoritario. Pero, paralelamente, el medio digital, con la inteligencia artificial y el *big data* como banderas, abre nuevas fronteras para la investigación y la transferencia social de conocimientos. Todo ello, en su conjunto, tiene ya repercusiones incontestables en las políticas públicas de memoria. En qué sentido las va a determinar es una de las cuestiones clave que circula en el debate que plantea este coloquio. A su vez, estos avances tecnológicos conceden a los contenidos históricos un enorme potencial en el ámbito de las industrias culturales y el ocio. Los hechos del pasado y la memoria que pervive de ellos, especialmente en su vertiente más bélica y épica, son la materia prima privilegiada para la producción de grandes frescos históricos en las plataformas digitales y en el ámbito del diseño trepidante de videojuegos, que tienen gran impacto en los públicos más jóvenes. No es casual que las inversiones en este ámbito sean prioritarias para grandes grupos corporativos y para algunos estados de cariz autoritario.

Es una evidencia de que el mundo digital ha penetrado con fuerza y de forma imparable en la modelación de los imaginarios colectivos. La historia y la memoria son objeto de litigio y confrontación también en el universo digital, porque éste, dada su capacidad de penetración en las mentalidades colectivas, se ha convertido en la arena en la que se dirimen batallas culturales e incluso hegemonías geopolíticas. El desconcierto en las humanidades convencionales es enorme. ¿Existen caminos de corrección de estas tendencias? ¿Cómo será el aprendizaje de la historia y el tratamiento del flujo infinito de imágenes expuestos a la reproducibilidad y creatividad técnica de la inteligencia artificial? ¿Pueden subvertirse las potencialidades comunicativas del mundo digital para construir una historia pública crítica y rigurosa que nutra una memoria democrática plural? Sin duda alguna, estamos ante unas preguntas que responden a unas inquietudes que se debatirán en este coloquio internacional, pensado bajo el influjo de Walter Benjamin.

Français

Il est aujourd'hui incontestable que de nouveaux outils technologiques ont émergé dans l'étude du passé et dans la conception des formes avec lesquelles nous l'imaginons. Ces nouveaux outils conditionnent également les rapports que les sociétés entretiennent avec le temps immédiatement passé, normalement sujet à controverses et différends mémoriaux. Il s'agit d'un renversement copernicien qui découle de l'émergence du numérique et de sa consolidation au cours des trois dernières décennies. Dans la "société réseau" telle que définie et proclamée par le sociologue Manuel Castells, la culture écrite, dominante jusqu'à très récemment, est passée à un second plan. De nouvelles formes de production et de communication s'imposent en matière de création de contenus, tant en termes d'accès que de réception par des utilisateurs hypothétiques. Les potentialités technologiques de reproductibilité, aux échos *benjamins*, placent l'histoire et la mémoire dans une zone ambivalente. D'une part, elles permettent un nombre incalculable de canaux de transmission. D'autre part, l'ampleur du flux d'informations et d'images qui circulent sans interruption sur les autoroutes numériques rend difficile la distinction entre ce qui est nuisible et ce qui est rigoureux et acceptable dans une perspective éthique et démocratique. Les conventions de l'écriture, dont le livre était l'expression maximale, ont éclaté.

Le support a bouleversé l'essence du message et impose une accélération et une surinformation qui, en même temps, favorisent la confusion et, bien souvent, ouvrent la voie à la falsification et au mensonge. Les soi-disant "faits alternatifs" se sentent à leur aise dans cet univers numérique peuplé d'images et de discours enclins à la cérémonie du chaos. Par conséquent, l'histoire et la mémoire, traditionnellement proies à des abus et à des usages instrumentalisés, voient se multiplier de façon exponentielle les opportunités pour les récits révisionnistes et négationnistes de devenir hégémoniques dans la sphère publique. En même temps, les langages publicitaires prennent le dessus sur l'univers symbolique et laissent très peu de place à d'autres formes d'expression visuelle qui adoptent souvent le statut de contre-discours minoritaires. Parallèlement, le numérique, sous les auspices de l'intelligence artificielle et du *big data*, ouvre aussi de nouvelles frontières à la recherche et au transfert social des connaissances. Tous ces éléments ont des répercussions indéniables sur les politiques publiques de mémoire. Dans quel sens ils les détermineront est l'une des questions clés qui sous-tendent le débat suscité par ce colloque. À leur tour, ces progrès technologiques confèrent aux contenus historiques un énorme potentiel dans le domaine des industries culturelles et des loisirs. Les événements du passé et la mémoire qui en survit, notamment dans son côté le plus belliqueux et épique, deviennent la matière première privilégiée pour la réalisation de grandes fresques historiques sur les plateformes numériques et pour le développement effréné des jeux vidéos qui ont un impact majeur sur les publics les plus jeunes. Ce n'est pas par hasard que les investissements dans ce domaine sont devenus prioritaires pour les grandes sociétés et pour certains États autoritaires.

Il est donc évident que le monde numérique a pénétré avec une grande force et de manière inéluctable dans la modélisation de l'imaginaire collectif. L'histoire et la mémoire font également l'objet de litiges et de confrontations dans l'univers numérique, car celui-ci, compte tenu de sa capacité à pénétrer dans la mentalité collective, est devenu l'arène dans laquelle se règlent les batailles culturelles et, même, les hégémonies géopolitiques. La confusion qui règne dans les humanités conventionnelles est immense. Existe-t-il des moyens de contrer ces tendances? À quoi ressemblera l'apprentissage de l'histoire et le traitement du flux infini d'images après avoir été exposés à la reproductibilité et à la créativité technique de l'intelligence artificielle? Peut-on détourner les potentialités communicatives du monde numérique afin de construire une histoire publique critique et rigoureuse capable d'alimenter une mémoire démocratique plurielle? Il s'agit sans doute de questions répondant à des préoccupations qui vont être débattues lors de ce colloque international conçu sous l'influence de Walter Benjamin.

English

It is now undeniable that new technological tools have emerged in the study of the past shaping the forms in which we imagine it. These new tools also determine the relationship that societies have with the time immediately behind them, which is often the subject of controversy and memorial disputes. This Copernican revolution has resulted from the emergence of the digital and, above all, from its consolidation over the last three decades. In the so-called "network society", as defined and proclaimed by the sociologist Manuel Castells, written culture, which was dominant until recently, is receding into the background. New forms of production and communication are emerging and taking hold, with a direct impact on the creation of content, both in terms of access and reception by potential users. The reproducibility potentialities of technology, in a Benjaminian echo, place both history and memory in a rather ambivalent zone. On the one hand, they open up an unimaginable number of channels of transmission; on the other, the scale of the flow of information and images that circulate incessantly on the digital highways makes it difficult to distinguish between what is harmful and what is rigorous and acceptable from an ethical and democratic perspective. The conventions of writing, of which the book was the ultimate expression, have exploded.

The digital world has overturned the essence of the message while acceleration and over-information reign, fostering confusion and, not infrequently, nurturing falsehoods and lies. So-called "alternative facts" thrive in this cluttered digital world, full of images and discourses prone to the ceremony of chaos. All of this means that history and memory, traditionally vulnerable to abuse and instrumentalisation, are exposed to an exponential increase in the opportunities for revisionist and denialist narratives to become hegemonic in the public sphere. Likewise, the languages of advertising take over the symbolic realm, leaving little space for other forms of visual expression, which are often relegated to the status of minority counter-discourses. At the same time, digital media, under the banner of artificial intelligence and big data, are opening up new frontiers for research and the social transfer of knowledge. All in all, this has undeniable implications for public policies on memory. How they will be determined is one of the key questions to be raised in the debate proposed by this colloquium. At the same time, these technological breakthroughs give historical content a great potential in the field of cultural and leisure industries. The facts that lie in the past and the memories that survive, especially in their warlike and epic aspects, are the privileged raw material for the production of great historical frescoes on digital platforms, as well as for the fast-paced development of video games that have an impact on younger audiences. It is no coincidence that investment in this field has become a priority for large corporations and certain authoritarian states.

All this simply proves that the digital media has entered the modelling of the collective imaginary with a powerful and unstoppable force. History and memory are also subject to disputes and confrontations in the digital universe, because its power to penetrate the collective mind has become an arena where cultural battles and even geopolitical hegemonies are settled. There is great confusion in the mainstream humanities. How can these trends be changed? How will the learning of history and the processing of the endless flow of images evolve when exposed to the reproducibility and technical creativity of artificial intelligence? Can the communicative potential of the digital world be subverted to build a critical and rigorous public history capable of fostering a pluralistic democratic memory? These are undoubtedly some of the questions that this International Colloquium, conceived under the auspices of Walter Benjamin, will seek to answer.

10è Col·loqui Internacional Walter Benjamin 2024

Organitza

Col·labora

